

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ»
(для здобувачів ОПІ «Політологія» спеціальності 052 «Політологія»,
ОС Бакалавр)**

**Затверджено на засіданні Вченої ради
історичного факультету протокол
№ 11 від «19» травня 2021р.**

**Маріуполь
2021 рік**

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи та вивчення дисципліни «Історія та теорія політичних партій» для студентів ОПШ «Політологія» спеціальності 052 «Політологія», ОС «Бакалавр» – Маріуполь: МДУ, 2021. – 54 с.

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики протокол №12 від «13» квітня 2021 р.

Розробник: М.А. Светлакова, к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Маріупольського державного університету

Рецензенти:

В.С. Волониць, к.і.н., доцент, доцент кафедри історичних дисциплін Маріупольського державного університету

О.С. Манякіна, к.і.н., доцент, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи та вивчення дисципліни «Історія та теорія політичних партій» для студентів спеціальності 052 «Політологія» складено на підставі відповідних нормативних вимог Міністерства освіти і науки України, методичних рекомендацій Маріупольського державного університету.

© Светлакова М.А., 2021
© Маріуполь, МДУ

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни.....	4
Вступ.....	5
Структура навчальної дисципліни.....	9
Програма навчальної дисципліни.....	13
Методичні рекомендації до проведення семінарських занять	30
Тестові завдання для самоконтролю.....	39
Варіанти модульних контрольних робіт.....	41
Індивідуальні навчально-дослідні завдання.....	43
Контрольні питання до курсу.....	45
Розподіл балів, що отримують здобувачі.....	48
Список рекомендованої літератури.....	50

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки 052 Політологія	Нормативна	
Модулів – 4	Спеціальність Політологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		I, III-й	I, III-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр	
Аналітична доповідь		II-й	II-й
Загальна кількість годин – 120		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр	32 год.	16 год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	8 год.
		Самостійна робота	
		70 год.	94 год.
		Індивідуальні завдання:	
2 год.	2 год.		
		Вид контролю: екзамен	

ВСТУП

Серед головних акторів, які діють на політичній сцені, найбільш впливовими є партії, які виступають головними елементами громадянського суспільства. Важко уявити собі державу, її політичну систему без взаємодії із політичними партіями. Виражаючи інтереси соціальних спільнот і виступаючи головною ланкою, яка пов'язує громадянське суспільство з державою – політичні партії та партійні системи забезпечують представництво соціальних інтересів у політичній сфері суспільства.

Якісні характеристики політичної партії, які фахівці вважають атрибутивними для будь-якого партійного руху – власна теорія суспільного розвитку; політична платформа, соціальна база, електорат, що надає партії економічну, фінансову і політичну підтримку; розвинута організаційна структура; готовність і здатність очолити суспільні процеси, політична еліта, що поділяє і підтримує політичну платформу партії – обґрунтовують форму власності, що відповідає менталітетові громадян країни, пріоритети у виборі політичної системи, форми демократії і характер політичної влади, визначають державний лад.

Програма вивчення навчальної дисципліни «Історія та теорія політичних партій» складена відповідно до освітньої програми підготовки ОС Бакалавр спеціальності 052 Політологія.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є політичні партії та партійні системи як політичні інститути, а також особливості розвитку політичних партій та партійних систем.

Міждисциплінарні зв'язки: «Історія та теорія політичних партій» - дисципліна міждисциплінарна, пов'язує політологію, історію політичних вчень, філософію, соціологію.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістовних модулів:

Тема 1. Теоретико-методологічний інструментарій партіології.

Тема 2. Політичні партії і демократія, роль партій у житті суспільства.

Тема 3. Походження політичних партій. Суть поняття “політична партія”.

Підходи до визначення політичної партії.

Тема 4. Етапи історичного розвитку партій. Партії як аристократичні угруповання та політичні клуби

Тема 5. Теорія “кризи партій” та її інтерпретації.

Тема 6 Трактатування політичних партій в англо-американській та романо-германській політичній традиції.

Тема 7. Партії в теоріях демократії XIX ст. Ідейно-теоретичні витoki класичної теорії політичних партій.

Тема 8. Класична теорія політичних партій. Залізний закон олігархії.

Тема 9. Формування сучасної теорії політичних партій

Тема 10. Формування сучасної теорії партійних систем.

- Тема 11. Функції політичних партій.
- Тема 12. Типологія політичних партій.
- Тема 13. Класифікація політичних партій.
- Тема 14. Партійне керівництво
- Тема 15. Теорія коаліцій
- Тема 16. Суть поняття “партійна система”. Фактори, що визначають конфігурацію партійної системи.
- Тема 17. Типологія партійних систем
- Тема 18. Однопартійні та двопартійні системи
- Тема 19. Багатопартійні системи.
- Тема 20. Способи аналізу партійних систем

1. Мета та завдання навчальної дисципліни.

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Історія та теорія політичних партій» є вивчення історії становлення політичних партій та теоретичних основ їх функціонування, розкрити сутність і зміст основних тенденцій розвитку політичних партій. Вивчення політичних партій як політико-правового явища, категорії і інституту є одним з найбільш важливих і перспективних напрямів сучасної суспільної науки. Теоретико-методологічний і практичний інтерес до цього напрямку досліджень у вітчизняній науці багаторазово посилюється формуванням нової демократичної – конкурентної і плюралістичної партійної системи, перетворенням політичних партій у структурний елемент механізму організації і здійснення державної влади.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Історія та теорія політичних партій» є поглиблення знань про теоретико-методологічний інструментарій партіології (асоціація політична, неурядові організації, неформальні об'єднання, об'єднання громадян, партіологія (теорія політичних партій), рухи політичні, свобода об'єднань, свобода створення партій, форма та галузь застосування теорії політичних партій; з'ясувати походження політичних партій. Суть поняття “політична партія”. Підходи до визначення політичної партії; розглянути історію виникнення політичних партій, їхню інституалізацію та типологію, роль і місце в житті суспільства; розкрити становлення теорії політичних партій та партійних систем, теорію партійного керівництва, методи дослідження політичних партій.

1.3. Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні:

знати :

- сутність та принципи партіології;
- механізм походження політичних партій;
- основні характеристики та тенденції розвитку політичних партій та партійних рухів у різних державах;
- типологію політичних партій;
- класифікацію політичних партій;
- функції політичних партій;

ВМІТИ :

- володіти загальними основами партології як науки, розбиратися в методологічному інструментарії;
- відрізнити типи політичних партій за ідеологічним показником;
- осмислювати становлення та розвиток теорії політичних партій та партійних систем;
- аналізувати місце і роль політичної партії в житті суспільства;
- виявляти спільне та відмінне між політичними партіями різних країн.

2. Перелік та опис компетенцій, що формуються у студентів у межах вивчення навчальної дисципліни

Загальні компетентності	<p>ЗК05. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.</p> <p>ЗК06. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p>
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)	<p>СК01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.</p> <p>СКОЗ. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.</p> <p>СК04. Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.</p> <p>СК05. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.</p> <p>СК10. Здатність розуміти історію, природу і етапи розвитку міжнародних відносин, а також, основні наукові парадигми, що розкривають зміст, характер і тенденції розвитку сучасної світової політики і міжнародних відносин, діяльність міжнародних інститутів.</p> <p>СК11. Здатність виявляти чинники, що визначають стабільний і ефективний розвиток політичної системи України.</p> <p>СК12. Здатність володіти методами структурно-функціонального аналізу політичних і економічних інститутів різних країн і регіонів світу з врахуванням їхньої історико-культурної специфіки.</p>

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

1. **Змістовий модуль 1.** Патологія як наука та навчальна дисципліна
2. **Змістовий модуль 2.** Розвиток теорії партій та партійних систем
3. **Змістовий модуль 3.** Теорія політичних партій
4. **Змістовий модуль 4.** Теорія партійних систем

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин / 4 кредити ECTS.

3. Методи навчання

В процесі навчання використовуються словесні методи: лекція, лекція-дискусія; наочні: демонстрація матеріалу за допомогою мультимедіа засобів; практичні: реферати з курсу. Крім того, важливу роль відіграють творчі, проблемно-пошукові методи, пов'язані із постановкою наукової гіпотези, розгляд якої має знайти відображення в навчальній діяльності студентів.

Основними формами навчання є лекції, семінарські завдання, самостійна робота студентів.

4. Методи контролю

Контроль за рівнем підготовки студентів здійснюватиметься, як:

- поточний (перевірка знань на семінарах, за допомоги тестів та самостійних домашніх завдань);
- підсумковий (модульна контрольна робота);
- в разі невиконання роботи — семестровий (у вигляді екзамен).

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усьог о	у тому числі					усьог о	у тому числі				
		л	п	ла б	ін д	с.р .		л	п	лаб	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1 3
Модуль 1												
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.												
ПАРТОЛОГІЯ ЯК НАУКА ТА НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА.												
Тема 1. Теоретико-методологічний інструментарій партології.	4	2				2	8	2				6
Тема 2. Політичні партії і демократія, роль партій у житті суспільства.	6		2			4	8	2				6
Тема 3. Походження політичних партій. Суть поняття “політична партія”. Підходи до визначення політичної партії.	6	2				2	8		2			6
Тема 4. Етапи історичного розвитку партій. Партії як аристократичні угруповання та політичні клуби	8	4	2			4	10	2	2			6
Тема 5. Теорія “кризи партій” та її інтерпретації.	6	2				4	6					6
Разом за	30	1	4	-		16	40	6	4	-	-	3

змістовим модулем 1		0										0
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. РОЗВИТОК ТЕОРІЇ ПАРТІЙ ТА ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ												
Тема 6 Трактування політичних партій в англо-американській та романо-германській політичній традиції.	4	2				2	8	2				6
Тема 7. Партії в теоріях демократії ХІХ ст. Ідейно-теоретичні витoki класичної теорії політичних партій.	4		2			2	10	2				8
Тема 8. Класична теорія політичних партій. Залізний закон олігархії.	6	2				4	10		2			8
Тема 9. Формування сучасної теорії політичних партій	4	2				2	10	2				8
Тема 10. Формування сучасної теорії партійних систем.	8	2	2			4	8					8
Разом за змістовим модулем 2	26	8	4	-	-	14	46	6	2	-	-	38
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ												
Тема 11. Функції політичних партій.	4	2				2	6	2				4
Тема 12. Типологія	4	2				2	4		2			2

політичних партій.												
Тема 13. Класифікація політичних партій.	4	2				2	4					4
Тема 14. Партійне керівництво	6		2			4	2					2
Тема 15. Теорія коаліцій	4	2				2	4					4
Разом за змістовим модулем 3	22	8	2	-		12	20	2	2	-	-	16
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. ТЕОРІЯ ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ												
Тема 16. Суть поняття “партійна система”. Фактори, що визначають конфігурацію партійної системи.	6	2				4	4	2				2
Тема 17. Типологія партійних систем	10	2	2			6	2					2
Тема 18. Однопартійні та двопартійні системи	6		2			4	2					2
Тема 19. Багатопартійні системи.	4		2			2	4				2	2
Тема 20. Способи аналізу партійних систем	6	2			2	2	2					2
Разом за змістовим модулем 4	32	6	6	-	2	18	14	2	-	-	2	10
РЕФЕРАТ												

ІНДЗ	10					10	10					
Разом за змістовим модулем	10					10	10					
Усього годин:	120	32	16	-	2	70	120	16	8	-	2	94

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 48 год. / 72 год.

для заочної форми навчання – 24 год. / 96 год.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ПАРТОЛОГІЯ ЯК НАУКА ТА НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Тема 1. Теоретико-методологічний інструментарій партології.

Витоки теорії політичних партій та партійних систем. Партологія як галузь політології. Розвиток української теорії політичних партій. Аристотель щодо політичних партій. Уяви щодо політичних партій у античності та середньвіччі. Розвиток політичної думки Нового часу (Т.Гоббс, Ж-Ж. Руссо) щодо політичних партій Теоретико-методологічний інструментарій партології. Дж.Вашингтон та політичні партії. Форма та галузь застосування теорії політичних партій. Соціополітичні поділи - основа формування сучасних партій

Література

1. Дюверже М. Политические партии.- М., 2000.
2. Обушний М.І., Примуш М.В., Шведа Ю.Р. Партологія: Навч. Посібник / За ред. М.І. Обушного.- К.: Арістей, 2006.- 432 с.
3. Основи демократії. Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / За заг. ред. А Колодій.- К.: Вид-во “Ай Бі”, 2002.- 684 с.
4. Політичні партії України: в 3 т. / уклад. Ю. Шайгородський . — К. : Укр. Центр політичного менеджменту, 2005. — Т. 1. — 876 с.; Т. 2. — 900 с.; Т. 3. — 872 с.
5. Примуш М.В. Політичні партії: історія та теорія: Навч. Посібн.- К., 2008.- 416 с.
6. Хімченко О.Г. Політичні партії і виборчий процес в умовах розбудови демократичного суспільства: Навчальний посібник.- К.: Видавничий дім “Професіонал”, 2006.- 208 с.
7. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. Посібник.- Львів: Тріада плюс, 2004.- 528 с.
8. Шведа Ю. Р. Політичні партії. Енциклопедичний словник.- Львів: “Астролябія”, 2005.- 488с.

Тема 2. Політичні партії і демократія, роль партій у житті суспільства.

Політичні партії як виразник інтересів соціальних верств суспільства та складовий елемент демократії. Вплив громадянського суспільства на формування політичних партій. Урядовий статус партії.

Політичні партії можна і треба трактувати як своєрідні інститути посередництва між соціальними групами (наприклад, класами, етнічними чи релігійними групами) та процесом ухвалення рішень, який відбувається в межах структури державної влади. Політичні партії як невід’ємний атрибут демократичної політичної системи. Партії як своєрідні ланки, які пов’язують суспільство з політичними елітами і, водночас, мають особливе значення для збереження статусу відкритості самого суспільства.

Література

1. Авинери Ш. Партии, социально-культурная медиация и роль гражданского общества // Полис, 1995, № 1.
2. Голубев В. И. Многопартийность в советском обществе // Социально-политические науки, 1991, № 8.
3. Даль Р. А. Пути перехода к демократии // Политика, 1991, № 10.
4. Джанда К. Сравнение политических партий: исследования и теория // Современная сравнительная политология: Хрестоматия.- М., 1997.
5. Касьянов Г. Український соціалізм: люди, партії, ідеї (початок ХХ сторіччя) // Політологічні читання, 1992, № 2.
6. Литвин В. Партія як форма політичної організації суспільства // Політика і час, 1992, № 1.
7. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. Посібник.- Львів: Тріада плюс, 2004.- 528 с.
8. Шведа Ю. Р. Політичні партії. Енциклопедичний словник.- Львів: "Астролябія", 2005.-488с.

Тема 3. Суть поняття "політична партія". Підходи до визначення політичної партії.

Етимологія поняття «партія». Етапи становлення теорії політичних партій. Теорії політичних партій М. Острогорського, Р. Міхельса, М. Вебера. М. Дюверже як засновник сучасної партіології. К. фон Бойме щодо розвитку сучасних політичних партій. Дж. Сарторі "Партії та партійні системи». Партії внутрішнього (парламентського) та зовнішнього (позапарламентського) походження.

Формування електорату, рухом до виборчої демократії – як невід’ємні елементи появи політичних партій. Політична партія як форма організації політичних однодумців є досить новим утворенням, яке з’являється лише у ХІХ ст. і переважно пов’язане з поступовим запровадженням демократичних принципів і практики. Підходи до визначення поняття «політична партія»: Я. Бадж, Ж. Шарло, М. Дюверже, М. Лейвер, П. Маєр, А. Панеб’янку, С. Роккан, Дж. Сарторі, К. Стром.

Література

1. Дюверже М. Политические партии.- М., 2000.
2. Обушний М.І., Примуш М.В., Шведа Ю.Р. Партіологія: Навч. Посібник / За ред. М.І. Обушного.- К.: Арістей, 2006.- 432 с.
3. Основи демократії. Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / За заг. ред. А. Колодій.- К.: Вид-во "Ай Бі", 2002.- 684 с.
4. Політичні партії України: в 3 т. / уклад. Ю. Шайгородський . — К. : Укр. Центр політичного менеджменту, 2005. — Т. 1. — 876 с.; Т. 2. — 900 с.; Т. 3. — 872 с.
5. Примуш М.В. Політичні партії: історія та теорія: Навч. Посібн.- К., 2008.- 416 с.

6. Хімченко О.Г. Політичні партії і виборчий процес в умовах розбудови демократичного суспільства: Навчальний посібник.- К.: Видавничий дім “Професіонал”, 2006.- 208 с.

7. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. Посібник.- Львів:

Тріада плюс, 2004.- 528 с.

9. Шведа Ю. Р. Політичні партії. Енциклопедичний словник.- Львів: “Астролябія”, 2005.- 488с.

10. Шведа Ю. Аренд Лійпхарт про партії та партійні системи // Студії політологічного центру “Генеза”, 1995, № 5.

11. Эллис Э. Политические партии и возобновление истории // Полис, 1994, № 2.

Тема 4. Етапи історичного розвитку партій. Партії як аристократичні угруповання та політичні клуби

Історія та теорія появи політичних партій. Бар’єри розвитку політичних партій. Етапи історичного розвитку партій. Оформлення сучасних політичних партій та їх безпосередній зв’язок з розвитком буржуазної демократії і державності. Політичні партії як продукт епохи Нового часу. Віги, гвельфи, гіббеліни. Клуб якобінців. Партії як аристократичні угруповання. Партія знаті (нотаблів). Партії як політичні клуби. Торі та віги. Популари. Родові партії. Традиційні партії. Сучасні партії.

Дослідження політичних партій через ретроспективу розвитку політичної думки і державно-правових учень. Виявлення чіткої різниці між сучасними політичними партіями і їх історичними формами.

Література

1. Дюверже М. Политические партии.- М., 2000.

2. Обушний М.І., Примуш М.В., Шведа Ю.Р. Партологія: Навч. Посібник / За ред. М.І. Обушного.- К.: Арістей, 2006.- 432 с.

3. Основи демократії. Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / За заг. ред. А. Колодій.- К.: Вид-во “Ай Бі”, 2002.- 684 с.

4. Політичні партії України: в 3 т. / уклад. Ю. Шайгородський . — К. : Укр. Центр політичного менеджменту, 2005. — Т. 1. — 876 с.; Т. 2. — 900 с.; Т. 3. — 872 с.

5. Примуш М.В. Політичні партії: історія та теорія: Навч. Посібн.- К., 2008.- 416 с.

6. Хімченко О.Г. Політичні партії і виборчий процес в умовах розбудови демократичного суспільства: Навчальний посібник.- К.: Видавничий дім “Професіонал”, 2006.- 208 с.

7. Хантінгтон С. Двадцять років потому: майбутнє третьої хвилі // Українські варіанти, 1999, № 1-2.

8. Эллис Э. Политические партии и возобновление истории // Полис, 1994, № 2.

Тема 5. Теорія “кризи партій” та її інтерпретації.

Дослідники про місце і роль політичних партій у сучасних політичних системах. Два принципові факти, які свідчать про явище поступової маргіналізації політичних партій і їх кризу в сучасних політичних системах: послаблення серед електорату почуття причетності до політичних партій (зменшення рівня ідентифікації) та зменшення кількості членів партій (зменшення рівня членства). Аналіз мікросуспільного рівня, характер і ступень зв'язку, що виникає між виборцями та політичними партіями.

Проблемна орієнтація. Роль ідеології в діяльності партій. Лівो-права шкала політичних цінностей. Ліві та праві політичні сили та їх базові цінності. Партії “нової політики”. Проблемно-орієнтовані партії. Політичний спектр та його конфігурація. Індекс поляризації (ідеологічної дистанції). Сім'ї (родини) політичних партій. Політичні групи Європарламенту. Класовість. Соціальна база партій. Теорія “замерзання” партійних систем та її інтерпретація.

Ерозія контрольних функцій партій, ерозія політичної лояльності, криза партій, теорія кризи партій.

Література

1. Авинери Ш. Партии, социально-культурная медиация и роль гражданского общества // Полис, 1995, № 1.
2. Актуальные проблемы современного политического развития / Отв. ред. Г. Шахназаров, Ю. Тихомиров.- М., 1982.
3. Алтухов В. Т. Обновление программы СДПГ // Социально- политические исследования, 1990, № 8.
4. Базовкін Є. Шляхи становлення, форми прояву багатопартійності // Політика і час, 1991, № 10. Белл Д. Конец идеологии // Новое время, 1990. № 27.
5. Бекназар-Юзбашев Т. Б. Партии в буржуазных политико- правовых учениях.- М., 1988.
6. Бодуен Ж. Вступ до політології.- К., 1995.
7. Острогорский М. Я. Демократия и политические партии.-М., 1997.
8. Рябов С. Г., Томенко М. В. Основы теории политики.- К., 1996.
9. Уоллерстайн М. Избирательные системы, партии и политическая стабильность // Полис. – 1992. - №5 – 6.
10. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. Посібник.- Львів: Тріада плюс, 2004.- 528 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. РОЗВИТОК ТЕОРІЇ ПАРТІЙ ТА ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ

Тема 6. Тракткування політичних партій в англо-американській та романо-германській політичній традиції.

Проблема партій в англійській політичній філософії ХVI-ХVIII ст. Філософ Д. Юм про політичні партії як об'єктивне явище. Необхідність існування

політичної партії з точки зору моральних та етичних цінностей за трактуванням англійського теоретика Е. Берка.

“Батьки засновники” американської політичної системи. К. Блунчлі та Г. Гегель про політичні партії. Дж. Адамс, А. Гамільтон, Д. Медісон та їх обґрунтування закономірності поділу американського суспільства на конкуруючі соціально-політичні угруповання. Праці Е. Берка та Г. Болінброка як успіх для визнання партій у політико-правовій думці США і розробки позитивної концепції партій.

Політика гойдалок, психологічна теорія політичних партій, справжні (несправжні) партії. Теорія партій у політичній думці Німеччини XVII – XVIII ст. Г. Гегель про політичні партії. А. Руге про зв'язок між ученням про партії і проблемою критики та опозиції уряду. Поєднання вчення про “субстанціональну єдність держави” з динамічною теорією політичних партій за К. Розенкранцом.

Проблема партій і революційно-демократичні вчення про державу у Франції XVII – XVIII ст. Теорія партій у політичній думці Франції XVII – XVIII ст. Праці Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, Е. Сійєса, як ідейне та теоретичне підґрунтя нового політичного режиму.

Література

1. Хімченко О.Г. Політичні партії і виборчий процес в умовах розбудови демократичного суспільства: Навчальний посібник.- К.: Видавничий дім “Професіонал”, 2006.- 208 с.
2. Цыганкова Э. Н. Демократические движения современности: Содержание, многообразие, тенденции развития.- М., 1983.
3. Чернега В. Н. Буржуазные партии в политической системе Франции. Третья-Пятая Республики.- М., 1987.
4. Шведа Ю. Р. Політичні партії. Енциклопедичний словник.- Львів: “Астролябія”, 2005.- 488с.
5. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. Посібник.- Львів: Тріада плюс, 2004.- 528 с.
6. Шевцова Л. Ф. Союзнические партии в политической системе стран социализма.- М., 1978.
7. Шмачкова Т.В. Мир политических партий // Полис, 1992, № 1-2, с. 226-233.
8. Энтин Л. М. Политические системы развивающихся стран: Государство и политические партии в странах Азии и Африки.- М., 1978.
9. Юм. Д. О партиях вообще // Соч. В 2-х т.- М., 1965.

Тема 7. Партії в теоріях демократії XIX ст. Ідейно-теоретичні витоки класичної теорії політичних партій.

Погляди відомого теоретика політичної думки Франції середини XIX ст. Алексіса де Токвіля. Ліберально-консервативна критика ідеологічних та практичних принципів функціонування системи державних та демократичних

інститутів. Розвиток теорії політичних партій за Дж. Ст. Мілем та його праця “Представницьке правління”.

Політико-правова теорія в країнах Західної Європи і США є духовним продуктом, який більш менш адекватно відображає соціально-економічну ситуацію історичного періоду. Зміни, що яскраво окреслилися в соціально-економічній і політичній сферах життя суспільства пов’язані з переходом від феодалізму до капіталізму залишають помітний слід і в політико-правовій думці загалом і в теорії політичних партій зокрема. Це можна проілюструвати на прикладах праць Г. Еллінека та Г. Кельзена.

Література

1. Бодуен Ж. Вступ до політології.- К., 1995.
2. Обушний М.І., Примуш М.В., Шведа Ю.Р. Партологія: Навч. Посібник / За ред. М.І. Обушного.- К.: Арістей, 2006.- 432 с.
3. Ожиганов Э. Н. Политическая теория Макса Вебера. Критический анализ.- Рига, 1987.
4. Основи демократії. Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / За заг. ред. А. Колодій.- К.: Вид-во “Ай Бі”, 2002.- 684 с.
5. Острогорский М. Я. Демократия и политические партии.-М., 1997.
6. Партия и новые общественно-политические движения: Проблемы диалога.- М.,1990.
7. Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ ст.- К., 1996.
8. Примуш М.В. Політичні партії: історія та теорія: Навч. Посібн.- К., 2008.- 416 с.
9. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. Посібник.- Львів: Тріада плюс, 2004.- 528 с.

Тема 8. Класична теорія політичних партій. Залізний закон олігархії.

Концепція еволюції політичних партій М.Вебера. Членство в партії та його типи.. Рівень членства в політичних партіях. М. Острогорський про американський тип політичних партій. Суть праць М. Острогорського полягає в тому, що він зробив партії предметом спеціального наукового дослідження і розкрив загальні тенденції і навіть перспективи їхнього розвитку. Теорія кокусу. Проблема внутрішньопартійного механізму влади, ролі і місця кокусу в діяльності партій нового типу. Вступ та вихід з партії. Визначальні фактори участі (партисіпації) громадян в партійній діяльності. Політичні переконання та політичні заохочення. Залученість та партійна лояльність.

Залізний закон олігархії. Партійна “машина”, партійний бос, соціологічний закон Дюверже.

Література

1. Острогорский М. Я. Демократия и политические партии.-М., 1997.
2. Партия и новые общественно-политические движения: Проблемы диалога.- М.,1990.

3. Шведа Ю. Р. Політичні партії. Енциклопедичний словник.- Львів: “Астролябія”, 2005.- 488с.
4. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. Посібник.- Львів: Тріада плюс, 2004.- 528 с.
5. Шевцова Л. Ф. Союзнические партии в политической системе стран социализма.- М., 1978.
6. Шмачкова Т.В. Мир политических партий // Полис, 1992, № 1-2, с. 226-233.
7. Рябов С. Г., Томенко М. В. Основы теории политики.- К., 1996.

Тема 9. Формування сучасної теорії політичних партій

Ліберально-демократична теорія політичних партій ХХ ст. М. Дюверже про сучасну політичну партію як структурно-функціональну єдність. Формулювання ключового положення Дюверже, про те, що суть сучасної політичної партії найповніше розкривається через її організацію. Проект Джанди.

Дослідники Я. Бадж і Г. Кеман про загальну теорію як сукупність щільно взаємопов'язаних теоретичних положень, які можна емпірично перевірити. Вчений Дж. Шлезінджер про теорію політичних партій.

Трансформація політичної партії.

Література

1. Арон Р. Этапы развития социологической мысли.- М., 1993
2. Гегель Г. Политические произведения. - М., 1978.
3. Гегель Г. Философия права / Ред. и сост. Д. Керимов и В. Нерсесянц.- М., 1990.
4. Гоббс Т. Философские основания учения о гражданине.- М.,1914.
5. Даль Р. А. Пути перехода к демократии // Политика, 1991, № 10.
6. Джанда К. Сравнение политических партий: исследования и теория // Современная сравнительная политология: Хрестоматия.- М., 1997.
7. Зародження сучасної західної політології та розвиток української політичної думки // Вступ до політології / За заг. ред. В. Й. Скиби.- К., 1998.
8. Захарченко М. В., Погорілий О. І. Історія соціології (від античності до початку ХХ ст.).- К., 1993.
9. Еллинек Г. Общее учение о государстве.- СПб. 1908.
- 10.История социологии в Западной Европе и США / Отв. ред. Г. В. Осипов.- М., 1993.
- 11.Ковальчук В. Теоретико-методологічні засади вивчення політичних партій // Студії політологічного центру “Генеза”, 1995, № 2.
- 12.Хімченко О.Г. Політичні партії і виборчий процес в умовах розбудови демократичного суспільства: Навчальний посібник.- К.: Видавничий дім “Професіонал”, 2006.- 208 с.
- 13.Цыганкова Э. Н. Демократические движения современности: Содержание, многообразие, тенденции развития.- М., 1983.

14. Чернега В. Н. Буржуазные партии в политической системе Франции. Третья-Пятая Республики.- М., 1987.
15. Шведа Ю. Р. Політичні партії. Енциклопедичний словник.- Львів: "Астролябія", 2005.- 488с.
16. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. Посібник.- Львів: Тріада плюс, 2004.- 528 с.
17. Шевцова Л. Ф. Союзнические партии в политической системе стран социализма.- М., 1978.
18. Шмачкова Т.В. Мир политических партий // Полис, 1992, № 1-2, с. 226-233.
19. Рябов С. Г., Томенко М. В. Основы теории политики.- К., 1996.

Тема 10. Формування сучасної теорії партійних систем.

Праця Дж. Сарторі "Партії та партійні системи". Теза Сарторі Дж про те, що партійна система виникає за наявності більш ніж однієї партії.

Визначення партійної системи за Я.-Е. Лейном і С. Ерссоном, як "сукупність політичних партій, які діють в країні на основі відповідної організаційної моделі, яку характеризують властивості партійної системи". Властивості партійних систем за А. Лійпхартом.

Поняття "партійна система" вживалося як незалежна змінна при порівняльному аналізі ефективності політичних систем. Аналіз Дж. Б. Пауелла (молодшого) про виявлення кореляції між високим рівнем підтримки екстремістських партій і урядовою нестабільністю та масовим безладом. Вчені С. Ерссон та Я.-Е. Лейн про визначення лише опосередкованого впливу роздрібленості та поляризації партійної системи на соціальне безладдя та урядову нестабільність. Дедуктивна теорія Р. Катца.

Література

1. Авинери Ш. Партии, социально-культурная медиация и роль гражданского общества // Полис, 1995, № 1.
2. Актуальные проблемы современного политического развития / Отв. ред. Г. Шахназаров, Ю. Тихомиров.- М., 1982.
3. Алтухов В. Т. Обновление программы СДПГ // Социально- политические исследования, 1990, № 8.
4. Базовкін Є. Шляхи становлення, форми прояву багатопартійності // Політика і час, 1991, № 10. Белл Д. Конец идеологии // Новое время, 1990. № 27.
5. Бекназар-Юзбашев Т. Б. Партии в буржуазных политико- правовых учениях.- М., 1988.
6. Бодуен Ж. Вступ до політології.- К., 1995.
7. Джанда К. Сравнение политических партий: исследования и теория // Современная сравнительная политология: Хрестоматия.- М., 1997.
8. Зародження сучасної західної політології та розвиток української політичної думки // Вступ до політології / За заг. ред. В. Й. Скиби.- К., 1998.

9. Захарченко М. В., Погорілий О. І. Історія соціології (від античності до початку ХХ ст.).- К., 1993.
10. Еллинек Г. Общее учение о государстве.- СПб. 1908.
11. История социологии в Западной Европе и США / Отв. ред. Г. В. Осипов.- М., 1993.
12. Ковальчук В. Теоретико-методологічні засади вивчення політичних партій // Студії політологічного центру “Генеза”, 1995, № 2.
13. Острогорский М. Я. Демократия и политические партии.-М., 1997.
14. Рябов С. Г., Томенко М. В. Основы теории политики.- К., 1996.
15. Уоллерстайн М. Избирательные системы, партии и политическая стабильность // Полис. – 1992. - №5 – 6.
16. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. Посібник.- Львів: Тріада плюс, 2004.- 528 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Тема 11. Функції політичних партій.

Поняття “функції партій” як центральний елемент теорії політичних партій. Головні підходи до типології політичних партій. Активізація в США у 60-х роках функціонального (Р. К. Мертон) та системного (Д. Істон) підходів представила політичні партії в новому світлі, помістивши їх у суспільну систему і дала можливість проаналізувати численні функції, які вони виконують в межах цієї системи. Визначення функцій партій та їх типологія. Функції політичних партій – площини їхньої активності.

Виборча функція партії, виражені функції партій, відбір кандидатів, відбір політичних лідерів, державно-публічні функції партії, експресивна функція партії, приховані функції партій, соціалізація політичних лідерів, соціальні функції партій, трибунна функція партій.

Формування виборчої програми. Функції партій в недемократичних та постколоніальних державах, функція артикуляції та інтеграції соціальних інтересів, функція босизму, функція зв'язку, функція керівництва, функція мобілізації мас, функція опозиції, функція політичної ідентифікації, функція формування політичних цілей та завдань.

Література

1. Бодуен Ж. Вступ до політології.- К., 1995.
2. Острогорский М. Я. Демократия и политические партии.-М., 1997.
3. Рябов С. Г., Томенко М. В. Основы теории политики.- К., 1996.
4. Хімченко О.Г. Політичні партії і виборчий процес в умовах розбудови демократичного суспільства: Навчальний посібник.- К.: Видавничий дім “Професіонал”, 2006.- 208 с.
5. Цыганкова Э. Н. Демократические движения современности: Содержание, многообразие, тенденции развития.- М., 1983.

6. Чернега В. Н. Буржуазные партии в политической системе Франции. Третья-Пятая Республики.- М., 1987.
7. Шведа Ю. Р. Політичні партії. Енциклопедичний словник.- Львів: "Астролябія", 2005.- 488с.
8. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. Посібник.- Львів: Тріада плюс, 2004.- 528 с.
9. Шевцова Л. Ф. Союзнические партии в политической системе стран социализма.- М., 1978.
10. Шмачкова Т.В. Мир политических партий // Полис, 1992, № 1-2, с. 226-233.
11. Энтин Л. М. Политические системы развивающихся стран: Государство и политические партии в странах Азии и Африки.- М., 1978.

Тема 12. Типологія політичних партій.

Головні підходи до типології політичних партій. Три головні типології – Макса Вебера, Моріса Дюверже, Зігмунда Нейманна. Структурний критерій М. Дюверже. Класифікація восьми основних типів політичних партій Дж. Помпера. Типологія партій Дж. Сарторі.

Типологія політичних партій: американські партії (американський тип партії), європейські партії, кадрові партії, масові партії (партії масової мобілізації), національно-визвольні партії, партії нової політики, партія виборців, партія гегемон, партія-держава (монопартія), партія-сателіт, тип партії, транзитні партії.

Різновиди політичних партій: партія-комітет, партія-громада, народна партія, революційна партія, фашистська партія.

Джерела та напрямки трансформації партій.

Література

1. Бодуен Ж. Вступ до політології.- К., 1995.
2. Острогорский М. Я. Демократия и политические партии.-М., 1997.
3. Рябов С. Г., Томенко М. В. Основы теории политики.- К., 1996.
4. Хімченко О.Г. Політичні партії і виборчий процес в умовах розбудови демократичного суспільства: Навчальний посібник.- К.: Видавничий дім "Професіонал", 2006.- 208 с.
5. Цыганкова Э. Н. Демократические движения современности: Содержание, многообразие, тенденции развития.- М., 1983.
6. Чернега В. Н. Буржуазные партии в политической системе Франции. Третья-Пятая Республики.- М., 1987.
7. Шведа Ю. Р. Політичні партії. Енциклопедичний словник.- Львів: "Астролябія", 2005.- 488с.
8. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. Посібник.- Львів: Тріада плюс, 2004.- 528 с.
9. Шевцова Л. Ф. Союзнические партии в политической системе стран социализма.- М., 1978.

Тема 13. Класифікація політичних партій.

Класифікація партій за їхньою величиною (великі та малі) Кількісний підхід С. Маїра до визначення малих партій. О. Кірчхеймер і Ж. Шарло про новий тип партій.

Класифікація партій за рівнем репрезентативності (істотні та неістотні партії). Класифікація партій за походженням (парламентські та позапарламентські партії). Класифікація партій за організаційним критерієм: партії фахового і територіального типу, централізовані та децентралізовані партії. Класифікація партій на підставі класового критерію (робітничі, селянські, дрібнобуржуазні, буржуазні партії).

Авангардні партії, антиконсенсусні партії (партії протесту), антисистемні (просистемні) партії, буржуазні партії, великі партії, відірвані партії, вождистські партії, гнучкі партії, доктринні (недоктринні) партії, допоміжні партії, загальнонародні партії, загальнонаціональні партії, ідеологічні (програмні, світоглядні) партії, ідеологічно децентралізовані партії, інтеграційні партії (партії інтеграції), істотні (релевантні) партії, кланові партії, класові партії, клієнтелістські партії, консервативні партії, легальні (нелегальні) партії, місіонерські партії, монархічні партії, монопартія, непохитні партії, нетрадиційні партії, олігархічні партії, опозиційна партія, партії демократичного (недемократичного) типу керівництва, партії інтересу, партії патронажу, партії репрезентації, партії фахового та територіального типу організації, партія-громада, партія-комітет, партія принципу, реакційні (реваншистські) партії, революційні партії, регіональні партії, реформістські партії тоталітарні партії, унітарні партії, фашистські партії, федеративні партії, фюрер-партія, харизматичні партії.

Література

1. Бодуен Ж. Вступ до політології.- К., 1995.
2. Бурлацкий Ф., Галкин А. Социология. Политология. Международные отношения.- М., 1974.
3. Буржуазные партии и политическая борьба в странах Востока / Отв. ред. В. Ли.- М., 1987.
4. Даудерштадт М., Геррите А., Маркус Д. Драматичний перехід: соціал-демократія у Східній та Центральній Європі.- К., 2000.
5. Джанда К. Сравнение политических партий: исследования и теория // Современная сравнительная политология: Хрестоматия.- М., 1997.
6. Дубина А. Что такое популизм? // Политика и время, 1992, № 3.
7. Желев Ж. Фашизм. Документальне дослідження німецького, італійського та іспанського фашизму // Філософська та соціологічна думка, 1991, № 1.
8. Зараменский И. Опьянение свободой. Опыт социально-политического анализа многопартийности // Диалог, 1990, № 15.
9. Злобин В. И. Какая партия нужна пролетариату? (Из истории создания пролетарской партии в России) // Вестник Московского университета. Сер.12. Соц.-полит. исслед., 1990, № 6.

10. Ковальчук В. Теоретико-методологічні засади вивчення політичних партій // Студії політологічного центру “Генеза”, 1995, № 2.
11. Косарев А. П. Демократические партии в политической системе социализма.- Казань, 1987.
12. Якушик В. М. Проблемы теории типологизации общественного развития и державы // Політологічні читання, 1992, № 3.
13. Ярошенко В. Партии интересов // Новый мир, 1990, № 2.

Тема 14. Партійне керівництво

Суть поняття «партійне керівництво». Фактори, що визначають характер партійного керівництва (тип виборчої системи, структура парламенту, політичний режим). А. Лейпхарт про моделі партійного керівництва. Типи партійного керівництва:

- домінуюче керівництво,
- однопартійне керівництво,
- однопартійне правління,
- паритетне правління,
- партійне керівництво,
- партійне керівництво державою,
- “правління партій”,
- правове регулювання партійного керівництва,
- сильне (стабільне) партійне керівництво.

Проблеми політичного керівництва у перехідний період. Теорія кризи партійного керівництва.

Література

1. Бодуен Ж. Вступ до політології.- К., 1995.
2. Острогорский М. Я. Демократия и политические партии.-М., 1997.
3. Рябов С. Г., Томенко М. В. Основы теории политики.- К., 1996.
4. Хімченко О.Г. Політичні партії і виборчий процес в умовах розбудови демократичного суспільства: Навчальний посібник.- К.: Видавничий дім “Професіонал”, 2006.- 208 с.
5. Цыганкова Э. Н. Демократические движения современности: Содержание, многообразие, тенденции развития.- М., 1983.
6. Чернега В. Н. Буржуазные партии в политической системе Франции. Третья-Пятая Республики.- М., 1987.
7. Шведа Ю. Р. Політичні партії. Енциклопедичний словник.- Львів: “Астролябія”, 2005.- 488с.
8. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. Посібник.- Львів: Тріада плюс, 2004.- 528 с.
9. Шевцова Л. Ф. Союзнические партии в политической системе стран социализма.- М., 1978.
10. Шмачкова Т.В. Мир политических партий // Полис, 1992, № 1-2, с. 226-233.

- 11.Энтин Л. М. Политические системы развивающихся стран: Государство и политические партии в странах Азии и Африки.- М., 1978.

Тема 15. Теорія коаліцій

Моделі пояснення процедури формування коаліцій. Теорія мінімально виграшних коаліцій. Автори цієї теорії – Дж. фон Нейманн і О. Моргенштерн, запропонували представити процес формування правлячих коаліцій як гру зі значною, але постійною кількістю гравців. Процес формування коаліції так званої теорії торгів Н. Лейзерсона. В. Гамсон і В. Рікер про коаліцію мінімального розміру.

Теорія максимально закритих коаліцій. Умови формування таких коаліцій. Типологія партійних коаліцій: адитивна (субадитивна, суперадитивна) коаліція, велика коаліція, виборча коаліція, двоблокова коаліція, коаліційний потенціал партії, коаліційні партії, коаліційні переговори, коаліція, коаліція більшості, коаліція меншості, мінімально наближена коаліція, мультипартійна коаліція, надлишкова коаліція, парламентська коаліція, правляча коаліція, велика коаліція, мала коаліція.

Теорія кризи «партійного кривництва» та її інтерпретації.

Література

1. Аверьянов В. Б. Организация аппарата государственного управления (структурно-функциональный аспект).- К., 1985.
2. Агеев В. С. Межгрупповое взаимодействие.- М., 1990.
3. Адамо Г. ХДС/ ХСС сущность и политика.- М., 1978.
4. Андреев С. С. Политическое управление и политическое руководство // Социально-политические науки, 1992, № 5.
5. Батенко Т. Анатомія опозиції (європейський контекст) // Українські варіанти, 1998, № 3-4.
6. Даниленко В. Н. Политические партии и буржуазное государство.- М., 1984.
7. Дюверже М. Партийное руководство // Политические партии.- М., 2000.
Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз.- К., 1997.
8. Избирательные системы и партии в буржуазном обществе / Отв. ред. В. Туманов, И. Вайль.- М., 1979.
9. Кермонн Ж. Л. Западные политические режимы.- Париж, 1986.
10. Шаповал В. Зарубіжний парламентаризм.- К., 1993.
11. Шварценберг Р. Ж. Политическая социология: В 3-х ч.- М., 1992.
12. Шмачкова Т. В. Из основ политологии Запада: Характер режимов, гражданское общество и партийные системы при демократии // Полис, 1991, № 2.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. ТЕОРІЯ ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ

Тема 16. Суть поняття “партійна система”. Фактори, що визначають конфігурацію партійної системи.

Визначення партійної системи у широкому та вузькому значенні у науковій літературі. Класичне визначення поняття “партійна система” у політичній теорії М. Дюверже. Д. Рак про партійну систему. Розуміння партійної системи по Дж. Сарторі. Фактори, що визначають конфігурацію партійної системи. Соціологічний закон Дюверже. Соціально-політичні поділи (соціоекономічний, релігійний, культурно-етнічний, центр-периферія).

Виборча система і багатопартійність, виборча система і партійна система, емпіричний рівень соціополітичних поділів, “замороження” партійних систем, конфігурація партійної системи, нормативний рівень соціополітичних поділів, організаційний рівень соціополітичних поділів, політичне поле партійної системи, “розмерзання” партійних систем, форма партійної системи, ядро партійної системи.

Література

1. Бодуен Ж. Вступ до політології.- К., 1995.
2. Острогорский М. Я. Демократия и политические партии.-М., 1997.
3. Рябов С. Г., Томенко М. В. Основы теории политики.- К., 1996.
4. Хімченко О.Г. Політичні партії і виборчий процес в умовах розбудови демократичного суспільства: Навчальний посібник.- К.: Видавничий дім “Професіонал”, 2006.- 208 с.
5. Цыганкова Э. Н. Демократические движения современности: Содержание, многообразие, тенденции развития.- М., 1983.
6. Чернега В. Н. Буржуазные партии в политической системе Франции. Третья-Пятая Республики.- М., 1987.
7. Шведа Ю. Р. Політичні партії. Енциклопедичний словник.- Львів: “Астролябія”, 2005.- 488с.
8. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. Посібник.- Львів: Тріада плюс, 2004.- 528 с.
9. Шевцова Л. Ф. Союзнические партии в политической системе стран социализма.- М., 1978.
10. Шмачкова Т.В. Мир политических партий // Полис, 1992, № 1-2, с. 226-233.
11. Энтин Л. М. Политические системы развивающихся стран: Государство и политические партии в странах Азии и Африки.- М., 1978.

Тема 17. Типологія партійних систем

Основи типології партійних систем. Дві великих групи існуючих класифікацій партійних систем – засновані на кількісному критерії та засновані на якісних критеріях. Типологія партійних систем М. Дюверже. Типологія

партійних систем Дж. Блонделя. Типологія партійних систем Сартрі. Типологія партійних систем Маєра. Типологія партійних систем А. Сміта.

Конкурентна партійна система, номерна класифікація партійних систем, партійна система з відкритою, обмеженою конкуренцією та без конкуренції, прагматична партійна система, система великих партій, система малих партій.

Типологія партійних систем перехідних суспільств.

Література

1. Кочетков А. П. Политические партии и партийные системы // Вестник Московского университета. Сер. 12. Политические науки, 1998, № 6.
2. Политические системы буржуазных государств. Реферативный сборник.- М., 1980.
3. Политические системы современности (Очерки) / АН СССР, Ин-т гос-ва и права.- М., 1978.
4. Рябов С. Багатопартійність // Політика і час, 1991, № 8.
5. Стародубский Б. А. Понятие и виды партийной системы в буржуазных странах // Правоведение, 1969, № 4.
6. Типология политических партий и партийных систем (обзор) // Политические системы буржуазных государств. Реф. сб.- М., 1980.
7. Шведа Ю. Аренд Лійпхарт про партії та партійні системи // Студії політологічного центру "Генеца", 1995, № 5.
8. Шведа Ю. Аренд Лійпхарт про протиріччя та конфлікти партійних систем // Українські варіанти, 1998, № 2.
9. Шведа Ю. Методологічні застереження Дж. Сарторі щодо аналізу партійних систем // Нова політика, 1998, № 5.
- 10.

Тема 18. Однопартійні та двопартійні системи

Особливості головних типів партійних систем. Загальна класифікація партійних систем на основі кількісного критерію, який показує кількість ефективно діючих політичних партій у партійній системі.

Однопартійна система. Тоталітарна однопартійна система (однопартійність фашистського та комуністичного типу, постколоніальна однопартійність). Авторитарна однопартійна система (догматична однопартійна система, гегемоністська партійна система). Англосаксонська однопартійність.

Двопартійна система. Американська та британська двопартійність. Технічна і метафізична двопартійність. Досконала (чиста) двопартійність та модифікована двопартійність. Природна та штучна двопартійність.

Література

1. Политические партии США в новейшее время / Под ред. Н. В. Сивачева.- М., 1982.
2. Политические системы буржуазных государств: Реф. сб.- М., 1980.
3. Политические системы современности (Очерки) / АН СССР, Ин-т гос-ва и права.- М., 1978.

4. Рыжиков В. А. Британские лейбористы сегодня: теория и практика.- М., 1984.
5. Рябов С. Багатопартійність // Політика і час, 1991, № 8.
6. Современная Африка: Итоги и перспективы развития: Эволюция политических структур.- М., 1990.
7. Стародубский Б. А. Понятие и виды партийной системы в буржуазных странах // Правоведение, 1969, № 4.
8. Типология политических партий и партийных систем (обзор) // Политические системы буржуазных государств. Реф. сб.- М., 1980.
9. Токвіль А. Про демократію в Америці.- К., 1999.
10. Уоллестайн М. Избирательные системы: партии и политическая стабильность // Полис, 1992, № 5-6.
11. Энтин Л. М. Партийные системы и их роль в политических структурах стран Тропической Африки // Партии в политической системе.- М., 1983.

Тема 19. Багатопартійні системи.

Багатопартійна система найдемократичніша. Відмінності між двопартійною і багатопартійною системами за Ж. Бурдо. Типологія багатопартійних систем Дж. Сарторі та їх відмінності. Способи утворення багатопартійних систем. Два способи утворення багатопартійних систем М. Дюверже. Виборча система та багатопартійність. Класифікація багатопартійних систем. Підходи М. Дюверже, Ж. Шарло, Л. Епстейн, Ж. Бурдо щодо форм та поділу багатопартійних систем.

Класифікація багатопартійних систем:

- система поляризованого плюралізму,
- багатопартійна система обмеженого (поміркованого) плюралізму,
- стабілізована партійна система (мала коаліція);
- система кооперації партій (велика коаліція),
- система з домінуючою партією,
- атомізована (мультипартійна) система.

Література

1. Абрамов Ю. К. Американская партийная модель (основные характеристики) // США, экономика, политика, идеология, 1992, №2.
2. Антонова Л. А. О новых тенденциях в республиканской партии // США экономика, политика, идеология, 1990, № 7.
3. Буржуазные партии и политическая борьба в странах Востока / Отв. ред. В. Ли.- М., 1987.
4. Городецкая И. Е. Великобритания: избиратели, выборы, партии. 1945-1970.- М., 1974.
5. Дюверже М. Количество партий // Политические партии.- М., 2000.
6. Ильинский И. П. Партийная система ФРГ.- М., 1983.
7. Кермонн Ж. Л. Западные политические режимы.- Париж, 1986.
8. Ковлер А. И. Франция: партии и избиратели.- М., 1984.

9. Матвеев В. М. Великобритания: итоги политики консерваторов // У политической карты мира, 1986, № 2.

Тема 20. Способы анализа партийных систем

Визначення конфігурації партійної системи на підставі аналізу емпіричних досліджень масового виборця. Аналіз думки експертів. Аналіз елементів партійної системи.

Індекси конфігурації партійної системи: індекс агрегації, ефективної кількості партій, індекс поляризації (ідеологічної дистанції), урядової відповідальності, урядової істотності, урядової участі, індекс фракційності.

Література

1. Бодуен Ж. Вступ до політології.- К., 1995.
2. Острогорский М. Я. Демократия и политические партии.-М., 1997.
3. Рябов С. Г., Томенко М. В. Основы теории политики.- К., 1996.
4. Хімченко О.Г. Політичні партії і виборчий процес в умовах розбудови демократичного суспільства: Навчальний посібник.- К.: Видавничий дім “Професіонал”, 2006.- 208 с.
5. Цыганкова Э. Н. Демократические движения современности: Содержание, многообразие, тенденции развития.- М., 1983.
6. Чернега В. Н. Буржуазные партии в политической системе Франции. Третья-Пятая Республики.- М., 1987.
7. Шведа Ю. Р. Політичні партії. Енциклопедичний словник.- Львів: “Астролябія”, 2005.- 488с.
8. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. Посібник.- Львів: Тріада плюс, 2004.- 528 с.
9. Шевцова Л. Ф. Союзнические партии в политической системе стран социализма.- М., 1978.
10. Шмачкова Т.В. Мир политических партий // Полис, 1992, № 1-2, с. 226-233.
11. Энтин Л. М. Политические системы развивающихся стран: Государство и политические партии в странах Азии и Африки.- М., 1978.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ДО ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ»

Семінар № 1

Теоретико-методологічний інструментарій партології.

1. Об'єкт та предмет партології. Теоретико-методологічні основи партології.
2. Місце і роль партології в системі політичних наук.
3. Суть поняття “політична партія”. Підходи до визначення політичної партії.
4. Політичні партії у системі громадсько-політичних об'єднань.
5. Партії і політична система суспільства.
6. Політичні партії та демократія.

Література

1. Закон України “Про об'єднання громадян” // Відомості Верховної Ради України, 1992, № 34, с. 502.
2. Закон України ”Про політичні партії в Україні” // Відомості Верховної Ради України, 2001, № 23, с. 118.
3. Ковальчук В. Теоретико-методологічні засади вивчення політичних партій // Студії політичного центру ”Генеза”, 1995, № 2.
4. Коломейцев В. Ф. Партии в зеркале западной социологии // Государство и право, 1995, № 10.
5. Конституція України.- К., 1996.
6. Курас І. Партії і наука: далі разом? // Президентський вісник, 2000, 5-11 вересня.
7. Мельниченко В. Політичні партії на правовій орбіті // Віче, 1996, № 12, с. 50-58.
8. Мухаев Р. Т. Политология. Хрестоматия.- М., 2000, Зарубежное законодательство о политических партиях, с. 473-475.
9. Обушний М. І., Примуш М. В., Шведа Ю. Р. Партологія: Навч. Посібник / За ред. М. І. Обушного.- К., 2006, с. 9-22.
10. Основи політичної науки: Курс лекцій за ред. Б. Кухти. Ч. 2: Політичні процеси, системи та інститути.- Львів, 1997, Критична оцінка діяльності політичних партій, с. 248-249.
11. Политическая социология: Учебник для вузов / Под ред. Ж. Т. Тощенко.- М., 2002.- 495 с., Партии как объект социологического анализа, с. 180-184.

Методичні вказівки до семінарського заняття.

Метою теми семінарського заняття є вивчення теоретико-методологічних основ партології, виокремити партологію у якості галузі політології. У даному семінарі потрібно вивчити та проаналізувати витоки теорії політичних партій та партійних систем. При підготовці к питанням семінарського заняття необхідно приділити увагу і розвитку української теорії політичних партій, визначити

найбільш видатних українських діячів-партологів. Розкрити яка була уява щодо політичних партій в Античності (Платон та Аристотель) та Середньовіччі. Звернути увагу як розвивалася політична думка Нового часу (Т.Гоббс, Ж-Ж. Руссо) щодо політичних партій.

При відповіді на питання семінару, необхідно визначити різні підходи стосовно поняття «політична партія». Визначити сутність поняття «політична партія». Охарактеризувати яку роль відіграють політичні партії у системі громадсько-політичних об'єднань. Розглянути роль політичних партій у політичній системі демократичного суспільства. Визначити роль політичної партії як політичного інституту у політичній системі суспільства. При підготовці необхідно проаналізувати політичні партії як виразник інтересів соціальних верств суспільства та складовий елемент демократії, визначити вплив громадянського суспільства на формування політичних партій.

Семінар № 2

Етапи історичного розвитку партій.

1. Взаємозв'язок історії та теорії політичних партій.
2. Соціально-історичні передумови виникнення політичних партій.
3. Торі та віги.
4. Партії як аристократичні угруповання.
5. Партії як політичні клуби.
6. Теорія «кризи партій».

Література

1. Берлін І. Чотири есе про свободу.- К., 1994.
2. Бекназар-Юзбашев Т. Б. Партии в буржуазных политико- правовых учениях.- М., 1988.
3. Даль Р. А. Пути перехода к демократии // Политика, 1991, № 10. Желев Ж. Закат тоталитарных систем // Политика, 1991, № 4.
4. Лейпхарт А. Конституционные альтернативы для новых демократий // Полис, 1995, № 2.
5. Линц Х. Х. Крушение демократических режимов. Кризис, разрушение и восстановление равновесия // Проблемы Восточной Европы, 1993, № 39-40.
6. Лобер В. Л. Демократия: исторические корни, содержание и тенденции развития.- М., 1992.
7. Мигранян А. История теории демократии: Лекции по политологии.- Таллин, 1991.
8. Миллер С., Потхофф Х. Краткая история СДПГ. 1848-1990.- К., 1990.
9. Острогорский М. Я. Демократия и политические партии.-М., 1997. Политические партии и демократия в постсоветской России / Под ред. Б. Орлова.- М., 1998.
10. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги .Т. 1-2.- К., 1994.
11. Поппер К. Демократия и народоправие // Политика, 1991, № 10.

12. Современная буржуазная политическая наука: проблемы государства и демократии / Под ред. Г. Шахназарова.- М., 1982.
13. Современный капитализм: Критический анализ буржуазных политологических концепций / Отв. ред. С. Гаджиев.- М., 1988.
14. Социально-политические теории современной буржуазной идеологии: Критический анализ / Отв. ред. Р. Яновский.- М., 1981.
15. Хантінгтон С. Двадцять років потому: майбутнє третьої хвилі // Українські варіанти, 1999, № 1-2.
16. Эллис Э. Политические партии и возобновление истории // Полис, 1994, № 2.

Методичні вказівки до семінарського заняття.

Підготовка до питань семінару передбачає вивчення взаємозв'язку історії та теорії політичних партій. Зокрема, дослідження політичних партій через ретроспективу розвитку політичної думки і державно-правових учень; виявлення чіткої різниці між сучасними політичними партіями і їх історичними формами. Охарактеризувати як оформлювалися сучасні політичні партії та виявити їх соціально-історичні передумови.

Розкрити етапи історичного становлення партій та їх подальшого розвитку за визначенням М. Вебера. Зокрема, охарактеризувати наступні стадії: аристократичне угруповання, політичний клуб, масова партія.

При підготовці до останнього питання семінарського заняття слід визначити основні причини появи теорії «кризи партій». Серед яких слід більш детально зупинитися на такому факті, як послаблення серед електорату почуття причетності до політичних партій (зменшення рівня ідентифікації) та падіння членства в партіях (зменшення рівня членства).

Семінар № 3

Виникнення та діяльність масових політичних партій.

1. Робітничий рух та поява масових політичних партій (партії масової мобілізації).
2. Європейські політичні партії.
3. Американські політичні партії (Демократична та Республіканська партія США).
4. Політичні партії в інших країнах світу (Австралія, Єгипет, Японія, Китай).

Література

1. Партии и партийные системы современной Европы: Проблемно-тематический сборник / РАН; ИНИОН / Отв. Ред. В.П.Любин.- М., 1994.
2. Политические партии США в новейшее время / Под ред. Н.В.Сивачева.- М., 1982.
3. Политические партии и движения Восточной Европы. Проблемы адаптации у современным условиям / Под ред. Ю. С. Новопашина.- М., 1994.

4. Політичні партії Західної Європи і Америки // Матеріали до конференції з проблем політичних партій.- К., 1994.
5. Прозоров Ю. Б. Партии в переходных обществах (латиноамериканский опыт) // Полис, 1994, № 4.
6. Сучасний виборчий PR: Навч. Посібник / Кер. авт. колективу В.В. Лісничий.- К., 2004, с. 154-156.

Методичні вказівки до семінарського заняття.

Підготовка до семінарського заняття передбачає з'ясування відміни масових партій від кадрових, що зорієнтовані на вербування членів, а не на мобілізацію виборців. Охарактеризувати структуру масових партій, зокрема: їх апарат із оплачуваними функціонерами, які повністю присвячують весь свій час адмініструванню. Закцентувати увагу на сильній «культурі участі», що вимагає від своїх членів пристрасності й лояльності. Визначити, «набір технологій» в масових партіях (за висловом Оферле) для формування та підтримки серед членів партії високого почуття гордості за приналежність до партії і відданість її ідеям (підготовка і залучення до роботи, пропагандистські кампанії, агітація, підкреслена ритуалізація з'їздів, свят тощо).

Розкрити особливості розвитку Демократичної та Республіканської партій США. Охарактеризувати динаміку появи сучасних політичних партій в інших країнах світу.

Семінар № 4

Трактування політичних партій в англо-американській та романо-германській політичній традиції.

1. Проблема партій в англійській політичній філософії XVI-XVIII ст.
2. “Батьки-засновники” американської політичної системи про політичні партії.
3. Проблема партій і революційно-демократичні вчення про державу у Франції XVII-XVIII ст.
4. Розвиток вчення про партію у політичній думці Німеччини.
5. Г. Гегель про політичні партії в системі державної влади

Література

1. История политических и правовых учений / Под. общ. ред. В.С. Нерсесянца.- М., 2000.
2. История социологии в Западной Европе и США / Отв. Ред. Г. В. Осипов.- М., 1993.
3. Зяблик Н. Г. Теория фракций Джеймса Медиссона // США: экономика, политика, идеология, 1994, № 8-9.
4. Ковлер А. И. Исторические формы демократии: Проблемы политико-правовой теории.- М., 1990.
5. Констан Б. О свободе у древних в ее сравнении со свободой у современных людей // Полис, 1993, № 2.

6. Обушний М. І., Примуш М. В., Шведа Ю. Р. Партологія: Навч. Посібник / За ред. М. І. Обушного.- К., 2006, с. 55-58, 64-69.
7. Основи політичної науки. З історії політичної думки: від стародавності до наших днів. Курс лекцій за ред. Б. Кухти.- Львів, 1997.
8. Федералист. Политические эссе Александра Гамильтона, Джеймса Мэдисона и Джона Джея.- М.- 1993.

Методичні вказівки до семінарського заняття.

При підготовці до питань семінарського заняття необхідно приділити увагу проблемі партій в англійській політичній філософії XVI-XVIII ст. Філософ Д. Юм про політичні партії як об'єктивне явище. Необхідність існування політичної партії з точки зору моральних та етичних цінностей за трактуванням англійського теоретика Е. Берка.

Проаналізувати підходи “батьків засновників” американської політичної системи. Зокрема, засередитись на підходах Дж. Адамса, А. Гамільтона, Д. Медісона та їх обґрунтування закономірності поділу американського суспільства на конкуруючі соціально-політичні угруповання. Розкрити теорії К. Блунчлі та Г. Гегеля про політичні партії. Праці Е. Берка та Г. Болінброка як успіх для визнання партій у політико-правовій думці США і розробки позитивної концепції партій.

Засвоїти такі поняття, як політика гойдалок, психологічна теорія політичних партій, справжні (несправжні) партії. Охарактеризувати поєднання вчення про “субстанціональну єдність держави” з динамічною теорією політичних партій за К. Розенкранцом.

Дослідити проблему партій і революційно-демократичні вчення про державу у Франції XVII – XVIII ст. Теорія партій у політичній думці Франції XVII – XVIII ст. Праці Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, Е. Сійеса, як ідейне та теоретичне підґрунтя нового політичного режиму.

Семінар №5

Партії в теоріях демократії XIX ст. Ідейно-теоретичні витоки класичної теорії політичних партій.

1. Партії в теоріях демократії XIX ст.
2. Ідейно-теоретичні витоки класичної теорії політичних партій.
3. А. Токвіль про американський тип політичних партій
4. Д. Юм про політичні партії та демократію

Література

1. Арон Р. Этапы развития социологической мысли.- М., 1993.
2. Безродний Є. Ф., Уткін О. І. Історія політичних вчень. Навчальний посібник.- К., 2006.
3. Бекназар-Юзбашев Т. Б. Партии в буржуазных политико-правовых учениях.- М., 1988, с. 72-135.
4. Еллинек Г. Общее учение о государстве.- Спб., 1908.

5. Енциклопедія політичної думки / За ред. Д. Міллера.- К., 2000.
6. Зародження сучасної західної політології та розвиток української політичної думки // Вступ до політології / За заг. ред. В. Й. Скиби.- К., 1998.
7. Захарченко М. В., Погорілий О. І. Історія соціології (від античності до початку ХХ ст.).- К., 1993.
8. История политических и правовых учений / Под. общ. ред. В.С. Нерсесянца.- М., 2000.

Методичні вказівки до семінарського заняття.

При підготовці до семінару необхідно приділити увагу ліберально-консервативній критиці ідеологічних та практичних принципів функціонування системи державних та демократичних інститутів. Зокрема зосередитись на поглядах відомого теоретика політичної думки Франції середини ХІХ ст. Алексіса де Токвіля та проаналізувати розвиток теорії політичних партій за Дж. Ст. Мілем.

Охарактеризувати зміни, що яскраво окреслилися в соціально-економічній і політичній сферах життя суспільства пов'язані з переходом від феодалізму до капіталізму. Розглянути політико-правову теорію в країнах Західної Європи і США, яка є духовним продуктом, що більш менш адекватно відображає соціально-економічну ситуацію даного історичного періоду. Дослідити погляди філософа Д. Юма про політичні партії як об'єктивне явище.

Семінар № 6

Класична теорія політичних партій. Залізний закон олігархії.

1. Внесок М. Вебера у розробку теорії політичних партій.
2. М. Острогорський засновник класичної теорії політичних партій.
3. Р. Міхельс і його "залізний закон олігархії".
4. М. Вебер про плебісцитарну демократію і місце в ній політичних партій.
5. Теорія кокусу М. Острогорського і її сучасне значення

Література

1. Вебер М. Политика как призвание и профессия // Избранные произведения.- М., 1990.
2. Каринцев О. И. Проблема создания теории политических партий: история, современное состояние, перспективы [Электронный ресурс].- Режим доступа: www.rapn.ru/index.php?doc=lib&docid=437.
3. Ковлер А. И. Исторические формы демократии: Проблемы политико-правовой теории.- М., 1990.
4. Критичний аналіз демократії і політичних партій у працях М. Острогорського і Р. Міхельса: від концепції "кокуса" до "залізного закону" олігархії // Вступ до політології / За заг. ред. В.Й.Скиби.- К., 1998, с. 410-423.

5. Ковальчук В. Теоретико-методологічні засади вивчення політичних партій // Студії політичного центру "Генеза", 1995, № 2.
6. Михельс Р. Социология политических партий в условиях демократии // Диалог, 1990, № 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 18.
7. Обушний М. І., Примуш М. В., Шведа Ю. Р. Партологія: Навч. Посібник / За ред. М. І. Обушного.- К., 2006, с. 78-87.
8. Острогорский М. Я. Демократия и политические партии.- М., 1997.
9. Основи політичної науки. З історії політичної думки: від стародавності до наших днів. Курс лекцій за ред. Б. Кухти.- Львів, 1997.

Методичні вказівки до семінарського заняття.

При розгляді питань семінару слід розглянути концепцію еволюції політичних партій М.Вебера, зокрема членство в партії та його типи. Охарактеризувати суть праць М. Острогорського про американський тип політичних партій. Розглянути теорію кокусу. Розкрити проблему внутрішньопартійного механізму влади, ролі і місця кокусу в діяльності партій нового типу. Виявити загальні тенденції і навіть перспективи розвитку класичної теорії політичних партій.

Виокремити визначальні фактори участі (партисіпації) громадян в партійній діяльності. Політичні переконання та політичні заохочення. Залученість та партійна лояльність.

Охарактеризувати залізний закон олігархії. Дати визначення поняттям: партійна "машина", партійний бос, соціологічний закон Дюверже.

Семінар № 7

Формування сучасної теорії політичних партій та партійних систем

1. Ліберально-демократична теорія політичних партій ХХ ст.
2. Внесок М. Дюверже у становлення сучасної теорії політичних партій
3. Сучасні дослідження політичних партій в Україні.
4. Формування теорії партійних систем.
5. М. Дюверже та Дж. Сарторі – засновники вчення про партійні системи
6. Внесок українських вчених у вивчення партійних систем.

Література

1. Партии и партийные системы современной Европы: Проблемно-тематический сборник / РАН; ИНИОН / Отв. Ред. В.П.Любин.- М., 1994.
2. Дюверже М. Политические партии.- М., 2000.
3. Политические партии и движения Восточной Европы. Проблемы адаптации у современным условиям / Под ред. Ю. С. Новопашина.- М., 1994.
4. Політичні партії Західної Європи і Америки // Матеріали до конференції з проблем політичних партій.- К., 1994.
5. Назаренко С.И. Политические партии и партийные системы. Метод. пособ. для самост. работы студентов. – Х., ХГУ, 1996.

6. Шведа Ю. Р. Політичні партії. Енциклопедичний словник.- Львів: “Астролябія”, 2005.- 488с.
7. Примуш М.В. Політичні партії: історія та теорія: Навч. Посібн.- К., 2008.- 416 с.
8. Рубан В.В., Серегина Н.С. Политические партии и движения в Украине. Проблемы развития и становления. _ X., 1996.

Методичні вказівки до семінарського заняття.

В рамках підготовки до семінарського заняття слід визначити головні підходи до типології політичних партій. Зокрема три головні типології – Макса Вебера, Моріса Дюверже, Зігмунда Нейманна.

Визначити структурний критерій М. Дюверже. Дати класифікацію восьми основних типів політичних партій Дж. Помпера. Типологія партій Дж. Сарторі.

Дати визначення джерелам та напрямкам трансформації партій. Охарактеризувати внесок українських вчених у вивчення партій та партійних систем, приділити увагу сучасному становленню партійних систем.

Семінар № 8

Типологія політичних партій

1. Головні підходи до типології політичних партій.
2. Типологія політичних партій:
 - суть та особливості партій-комітетів;
 - суть та особливості партії-громади
 - суть та особливості народної партії
 - суть та особливості революційних партій
3. Класифікація партій:
 - особливості маргінальних партій. «Партія-петля»
 - транзитні партії та їх види
 - кадровий тип політичних партій
 - масовий тип політичних партій
 - виборчий тип партій
 - національно-визвольні партії.

Література

1. Назаренко С.И. Политические партии и партийные системы. Метод. пособ. для самост. работы студентов. – X., ХГУ, 1996.
2. Шведа Ю. Р. Політичні партії. Енциклопедичний словник.- Львів: “Астролябія”, 2005.- 488с.
3. Примуш М.В. Політичні партії: історія та теорія: Навч. Посібн.- К., 2008.- 416 с.
4. Рубан В.В., Серегина Н.С. Политические партии и движения в Украине. Проблемы развития и становления. _ X., 1996.
5. Танчер В., Карась О., Кучеренко О. Політичні партії та рухи у світлі “ситуації постмодерну”.- К., 1997.

6. Хімченко О.Г. Політичні партії і виборчий процес в умовах розбудови демократичного суспільства: Навчальний посібник.- К.: Видавничий дім “Професіонал”, 2006.- 208 с.
7. Шмачкова Т.В. Мир политических партий // Полис, 1992, № 1-2, с. 226-233.

Методичні вказівки до семінарського заняття.

При підготовці до семінарського заняття слід розглянути головні підходи до типології політичних партій. Розглянути типологію політичних партій, зокрема класифікацію партій за їхньою величиною (великі та малі). Визначити кількісний підхід С. Маїра до визначення малих партій. О. Кірчхеймер і Ж. Шарло про новий тип партій.

Класифікація партій за рівнем репрезентативності (істотні та неістотні партії). Класифікація партій за походженням (парламентські та позапарламентські партії). Класифікація партій за організаційним критерієм: партії фахового і територіального типу, централізовані та децентралізовані партії. Класифікація партій на підставі класового критерію (робітничі, селянські, дрібнобуржуазні, буржуазні партії).

**ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ З ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ» ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ОЧНОЇ/ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ**

1. У якому столітті відбувся процес формування багатопартійності в Україні?
 - A. 17 ст.;
 - B. 19 ст.;
 - C. 21 ст.;
 - D. 20 ст.

2. Добровільне об'єднання громадян, створене для участі в політичному житті суспільства, у виборах і для представлення інтересів громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, називається:
 - A. Громадським рухом
 - B. Політичною партією
 - C. Громадською організацією
 - D. Громадським фондом

3. Визначте одну із найважливіших ознак політичної партії:
 - A. Чітка ідеологія;
 - B. Політична платформа;
 - C. Пропагандистська діяльність;
 - D. Добровільність об'єднання.
 - E.

4. Який тип партійних систем притаманний Україні:
 - A. Багатопартійна;
 - B. Однопартійна;
 - C. Багатопартійна з укладом домінації;
 - D. Бікамералізм.

5. Партії поділяються за відношенням до влади на:
 - A. Правлячі, опозиційні, нейтральні;
 - B. Бюрократичні та ліберальні;
 - C. Демократичні, монархічні, республіканські;
 - D. "ліві" та "праві".

6. В чому полягає основна мета політичної партії в демократичному соціумі:
 - A. Впровадження стратегії і тактики своєї поведінки в суспільстві;

- V. Пропагандистська діяльність;
- C. Організаційна діяльність;
- D. Здобуття політичної влади в державі.

7. Система відносин суперництва та співробітництва між політичними партіями у конкретному суспільстві (іноді деякі дослідники вважають, що між легальними партіями).

- A. Політична система;
- B. Парламентаризм;
- C. Партійна система;
- D. Представницька демократія

8. Визначте одну із найважливіших ознак політичної партії:

- A. Чітка ідеологія;
- B. Політична платформа;
- C. Пропагандистська діяльність;
- D. Добровільність об'єднання

9. В чому полягає основна мета політичної партії в демократичному соціумі:

- A. Впровадження стратегії і тактики своєї поведінки в суспільстві;
- B. Пропагандистська діяльність;
- C. Організаційна діяльність;
- D. Здобуття політичної влади в державі

10. Які можливі наслідки переконливого домінування партії, що знаходиться при владі:

- A. Пасивність і розкол політичної опозиції, що відчуває себе безсилою;
- B. Єдність опозиції та вибір агресивних форм політичної активності;
- C. Виникнення загрози для існування демократичного правопорядку;
- D. Усе з переліченого.

**ВАРІАНТИ МОДУЛЬНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ
«ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ» ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ОЧНОЇ/ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ**

ВАРІАНТ № 1

1. Розкрийте зміст поняття “політична партія”. Охарактеризуйте підходи до визначення політичної партії.
2. Суть та особливості революційних партій.

ВАРІАНТ № 2

1. Суть поняття “партійна система”.
2. Суть та особливості фашистських партій.

ВАРІАНТ № 3

1. Політичні партії та демократія.
2. М. Дюверже і його праця “Політичні партії”.

ВАРІАНТ № 4

1. Партії і політична система суспільства.
2. “Батьки-засновники” американської політичної системи про політичні партії.

ВАРІАНТ № 5

3. Етапи історичного розвитку партій. Історія та теорія політичних партій.
4. М. Острогорський – засновник класичної теорії політичних партій.

ВАРІАНТ № 6

5. Р. Міхельс про олігархічні тенденції в партіях.
6. Функції політичних партій. “Виражені” та “приховані” функції.

ВАРІАНТ № 7

7. М. Вебер про причини виникнення і етапи розвитку партій.
8. Суть та особливості партій-комітетів.

ВАРІАНТ № 8

1. Розвиток української теорії політичних партій.
2. К. фон Бойме щодо розвитку сучасних політичних партій.

ВАРІАНТ № 9

1. Партії внутрішнього (парламентського) та зовнішнього (позапарламентського) походження.
2. Традиційні партії

ВАРІАНТ № 10

1. Партії “нової політики”.
2. А. Руге про зв’язок між ученням про партії і проблемою критики та опозиції уряду.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Позааудиторна модульна контрольна виконується студентами самостійно. Критеріями оцінювання виступають:

- правильність застосування одержаних теоретичних знань на практиці;
- глибини аналізу вихідних даних;
- обґрунтованість висновків та пропозицій, висловлених в роботі.

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ»

Завдання 1. Творче завдання. Проаналізувати причини змін організаційної структури та функціональних завдань політичної партії в сучасному світі. Запропонуйте модель сучасної політичної партії.

Завдання 2. Написати реферат (за вибором студента).

Теми рефератів:

1. Стан розвитку теорії політичних партій та партійних систем в Україні.
2. Теорія олигархизації політичних партій.
3. Функції й типологія груп інтересів.
4. Новітні тенденції в еволюції партій.
5. Політичні партії - суб'єкт «партійного права».
6. Форми й системи державного фінансування політичних партій.
7. Регламентація ідеологічних та організаційних основ політичних партій.
8. Політичні партії та їх взаємодія з інститутами політичної системи .
9. Лібералізм та неолібералізм. Основні принципи лібералізму.
10. Консерватизм та неоконсерватизм. Консерватизм: історія і сучасність. Доктрина неоконсерватизму.
11. Соціалізм та його марксистське розуміння. Різноманіття соціалістичних концепцій. Комуністичний рух . Соціал-демократичний рух.
12. Стратегія і тактика політичного центризму. Політичний стратегічний курс центризму. Політична тактика центризму.
13. Політична наука про загальну теорію політичних партій та партійних систем.
14. Опозиція та її роль у політичному житті.
15. Партійні орієнтації українського електорату.

Вимоги.

Об'єм – не менше 15 с. Шрифт – 14, Times New Roman, обов'язкові всі елементи: зміст, вступ, розділи, висновки, список використаних джерел та літератури.

Література

1. Базовкін Є. Шляхи становлення, форми прояву багатопартійності // Політика і час, 1991, № 10. Белл Д. Кінець ідеології // Нове время, 1990. № 27.
2. Бодуен Ж. Вступ до політології.- К., 1995.
3. Висоцький О., Голуб А. Зародження соціал-демократії в Україні і міжнародний соціал-демократичний рух // Політологічні читання, 1994, № 2.

4. Дюверже М. Политические партии.- М., 2000.
5. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз.- К., 1997.
6. Лейпхарт А. Конституционные альтернативы для новых демократий // Полис, 1995, № 2. Лейпхарт А. Многосоставные общества и демократические режимы // Полис, 1992, № 1-2.
7. Литвин В. Ліві, праві, центр // Політика і час, 1992. № 4. Литвин В. Новітні політичні партії і робітничий рух // Політика і час, 1991, № 3.
8. Литвин В. Партія як форма політичної організації суспільства // Політика і час. – 1993. - №1.
9. Обушний М.І., Примуш М.В., Шведа Ю.Р. Партологія: Навч. Посібник / За ред. М.І. Обушного.- К.: Арістей, 2006.- 432 с.
10. Основи демократії. Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / За заг. ред. А Колодій.- К.: Вид-во “Ай Бі”, 2002.- 684 с.
11. Острогорский М. Я. Демократия и политические партии.-М., 1997.
12. Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ ст.- К., 1996.
13. Політичний аналіз посткомуністичних суспільств / Керівник авт. кол. В. Полохало.- К., 1995.
14. Політичні партії України / За ред. В. М. Якушика.- К., 1996. Політологія. Підручник для вузів / За наук. ред. А. Колодій.- К., 2000. Політологія посткомунізму.
15. Політичні структури і процеси в сучасній Україні. – К., 1995.
16. Примуш М.В. Політичні партії: історія та теорія: Навч. Посібн.- К., 2008.- 416 с.
17. Рудич Ф. М. та ін. Політичні структури та процеси в сучасній Україні. Політологічний аналіз.- К., 1995.
18. Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре.- СПб., 1907.
19. Рябов С. Г. Політологічна теорія держави.- К., 1996.
20. Рябов С. Г., Томенко М. В. Основи теорії політики.- К., 1996.
21. Сучасний виборчий PR: Навч. Посібник / Кер. авт. колективу В.В. Лісничий.- К.: Видавничий дім “Професіонал”, 2004.- 384 с.
22. Українські ліві: між ленінізмом і соціал-демократією / За ред. О. Гараня, О. Майбороди.- К., 2000. Френкин А. А. Западногерманские консерваторы: кто они? -М., 1990.
23. Уоллерстайн М. Избирательные системы, партии и политическая стабильность // Полис. – 1992. - №5 – 6.
24. Хімченко О.Г. Політичні партії і виборчий процес в умовах розбудови демократичного суспільства: Навчальний посібник.- К.: Видавничий дім “Професіонал”, 2006.- 208 с.
25. Шведа Ю. Р. Політичні партії. Енциклопедичний словник.- Львів: “Астролябія”, 2005.- 488с.
26. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. Посібник.- Львів: Тріада плюс, 2004.- 528 с.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ»

1. Політичні партії та демократія.
2. Політичні партії в структурі громадянського суспільства.
3. Партії і політична система суспільства.
4. Політичні партії у системі громадсько-політичних об'єднань.
5. Об'єкт та предмет партології.
6. Теоретико-методологічний інструментарій партології.
7. Суть поняття “політична партія”. Підходи до визначення політичної партії.
8. Походження політичних партій. Складові генетичної моделі походження партій.
9. Етапи історичного розвитку партій. Історія та теорія політичних партій.
10. Партії як аристократичні угруповання.
11. Партії як політичні клуби.
12. Масові політичні партії в Європі.
13. Масові політичні партії в Америці.
14. Політичні партії в постколоніальних країнах.
15. Теорія “кризи партій” та її інтерпретації.
16. Трагування політичних партій в англійській політичній філософії XVI-XVIII ст.
17. “Батьки-засновники” американської політичної системи про політичні партії.
18. Проблема партій і революційно-демократичні вчення про державу у Франції XVII-XVIII ст.
19. Розвиток учення про партію в політичній думці Німеччини.
20. Вчення Й. Блунчлі про політичні партії.
21. Партії в теоріях демократії XIX ст.
22. А. Токвіль про відмінності між американськими та європейськими партіями.
23. Ідейно-теоретичні витoki класичної теорії політичних партій.
24. М. Острогорський – засновник класичної теорії політичних партій.
25. М. Вебер про причини виникнення і етапи розвитку партій.
26. Р. Міхельс про олігархічні тенденції в партіях.
27. М. Дюверже і його праця “Політичні партії”.
28. Сучасна теорія політичних партій. Проект Джанди.
29. Формування теорії партійних систем.
30. Функції політичних партій. “Виражені” та “приховані” функції.

31. Охарактеризуйте такі функції партій - формування політичних цілей та завдань артикуляції та інтеграції соціальних інтересів, політичної ідентифікації.
32. Охарактеризуйте існуючі типи добору партіями кандидатів на виборах. Які способи формування політичними партіями виборчих програм?
33. Охарактеризуйте функцію зв'язку та мобілізації мас. Як вони реалізуються?
34. Опозиційна функція політичних партій. Її суть і значення.
35. Особливості реалізації функцій партій в недемократичних та постколоніальних державах.
36. Партійне керівництво і його форми. Фактори, що визначають партійне керівництво.
37. Типи партійного керівництва.
38. Теорія "кризи партійного керівництва". Непартійні форми державного правління.
39. Теорія коаліцій.
40. Типи партійних союзів.
41. Перелічіть головні підходи до типології політичних партій.
42. Охарактеризуйте кадровий тип політичних партій.
43. Охарактеризуйте масовий тип політичних партій.
44. Виборчий тип партій.
45. Національно-визвольні партії. Особливості їх мети та організаційної структури.
46. Охарактеризуйте транзитні партії та їх різновиди.
47. Суть та особливості партій-комітетів.
48. Суть та особливості партії-громади.
49. Суть та особливості народної партії.
50. Суть та особливості революційних партій.
51. Суть та особливості фашистських партій.
52. Класифікація партій за їхньою величиною.
53. Дайте визначення маргінальним та відірваним партіям. Партія-петля.
54. Класифікація партій за рівнем репрезентативності.
55. Класифікація партій за організаційним критерієм.
56. Класифікація партій за їхнім ставленням до політичної системи.
57. Класифікація партій на основі класового та ідеологічного критерію.
58. Джерела та напрямки трансформації сучасних партій.
59. Суть поняття "партійна система".
60. Фактори, що визначають конфігурацію партійної системи.

61. Соціально-політичні поділи і їх роль у формуванні партійної системи.
62. Типи та класифікація соціально-політичних поділів.
63. Соціологічний закон Дюверже.
64. Основні підходи до типології партійних систем.
65. Основні типології партійних систем.
66. Однопартійна система та її різновиди.
67. Двопартійна система та її різновиди.
68. Формування багатопартійної системи.
69. Дайте характеристику головних типів партійних систем за класифікацією Дж. Сарторі.
70. Способи визначення конфігурації партійних систем.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ

Оцінювання рівня опанування здобувачем вищої освіти матеріалу навчальної дисципліни проводиться шляхом поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль здійснюється у процесі вивчення дисципліни з метою виявлення ступеню розуміння здобувачем вищої освіти засвоєного навчального матеріалу та вміння застосовувати його у практичній діяльності.

Семестровий контроль проводиться:

Семестровий контроль – екзамен, який проходить у формі усної відповіді під час якої здобувачу вищої освіти надаються три питання в білеті із загального переліку питань. Відповіді оцінюються за 50-бальною шкалою (15 балів за правильну і повну відповідь на кожне питання);

Оцінку з дисципліни здобувач вищої освіти отримує за сумою балів поточного та семестрового контролю – максимально 100 балів.

Поточне тестування та самостійна робота					Підсумкова форма контролю	Сума
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 4		50	50
10	15	15	10			

Критерії оцінювання

Тест (0-5)	Контрольна робота (0-5)	Семінарське заняття (0-5)	Критерії
5	5	5	Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили
4	4	4	Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом

			викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок
3	3	3	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих
2	2	2	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
1	1	1	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базовкін Є. Шляхи становлення, форми прояву багатопартійності // Політика і час, 1991, № 10. Белл Д. Конец идеологии // Новое время, 1990. № 27.
2. Бодуен Ж. Вступ до політології.- К., 1995.
3. Висоцький О., Голуб А. Зародження соціал-демократії в Україні і міжнародний соціал-демократичний рух // Політологічні читання, 1994, № 2.
4. Дюверже М. Политические партии.- М., 2000.
5. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз.- К., 1997.
6. Литвин В. Партія як форма політичної організації суспільства // Політика і час. – 1993. - №1.
7. Литвин В. Партія як форма політичної організації суспільства // Політика і час, 1992, № 1.
8. Литвин В. Феномен партії // Віче, 1992, № 6. Лізунова О. Посткомуністичні суспільства: спроба теоретичного осмислення // Молода нація, 1997, № 6.
9. Назаренко С.И. Политические партии и партийные системы. Метод. пособ. для самост. работы студентов. – Х., ХГУ, 1996.
- 10.Обушний М.І., Примуш М.В., Шведа Ю.Р. Партологія: Навч. Посібник / За ред. М.І. Обушного.- К.: Арістей, 2006.- 432 с.
- 11.Основи демократії. Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / За заг. ред. А Колодій.- К.: Вид-во “Ай Бі”, 2002.- 684 с.
- 12.Острогорский М. Я. Демократия и политические партии.-М., 1997.
- 13.Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ ст.- К., 1996.
- 14.Политические партии США в новейшее время / Под ред. Н. В. Сивачева.- М., 1982.
- 15.Политические системы буржуазных государств. Реф. сб.- М., 1980. Политические системы современности. Очерки / АН СССР, Ин- т гос-ва и права.- М., 1978.
- 16.Політичний аналіз посткомуністичних суспільств / Керівник авт. кол. В. Полохало.- К., 1995.
- 17.Політичні партії України / За ред. В. М. Якушика.- К., 1996. Політологія. Підручник для вузів / За наук. ред. А. Колодій.- К., 2000. Політологія посткомунізму.
- 18.Політичні структури і процеси в сучасній Україні. – К., 1995.
19. Поппер К. Открытое общество и его враги.- М., 1992.
- 20.Примуш М.В. Політичні партії: історія та теорія: Навч. Посібн.- К., 2008.- 416 с.
- 21.Рассен Б. Практика и теория большевизма.- М., 1991.
- 22.Рубан В.В., Серегина Н.С. Политические партии и движения в Украине. Проблемы развития и становления. _ Х., 1996.

23. Рудич Ф. М. та ін. Політичні структури та процеси в сучасній Україні. Політологічний аналіз.- К., 1995.
24. Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре.- СПб., 1907.
25. Рябов С. Г. Політологічна теорія держави.- К., 1996.
26. Рябов С. Г., Томенко М. В. Основи теорії політики.- К., 1996.
27. Сучасний виборчий PR: Навч. Посібник / Кер. авт. колективу В.В. Лісничий.- К.: Видавничий дім “Професіонал”, 2004.- 384 с.
28. Танчер В., Карась О., Кучеренко О. Політичні партії та рухи у світлі “ситуації постмодерну”.- К., 1997.
29. Теорія політичних партій та партійних систем: Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Політологія» (освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр») / Монолатій Іван Сергійович (укл.). – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2018. – 78 с. URL: <https://kpol.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/102/2019/11/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D1%82%D1%96%D0%B9-%D0%86.%D0%A1.-%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%96%D0%B9-%D1%82%D0%B0-%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC2018.pdf>
30. Тихомиров В. И. Партия апартеида: социально-политическая революция националистической партии ЮАР.- М., 1987.
31. Українські ліві: між ленінізмом і соціал-демократією / За ред. О. Гараня, О. Майборода.- К., 2000. Френкин А. А. Западногерманские консерваторы: кто они? -М., 1990.
32. Уоллерстайн М. Избирательные системы, партии и политическая стабильность // Полис. – 1992. - №5 – 6.
33. Хімченко О.Г. Політичні партії і виборчий процес в умовах розбудови демократичного суспільства: Навчальний посібник.- К.: Видавничий дім “Професіонал”, 2006.- 208 с.
34. Шведа Ю. Р. Політичні партії. Енциклопедичний словник.- Львів: “Астролябія”, 2005.- 488с.
35. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. Посібник.- Львів: Тріада плюс, 2004.- 528 с.

Додаткова

1. Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре. - М., 1938.
2. Руссо Ж.-Ж. Трактаты. - М., 1969.
3. Спиноза Б. Избранные произведения. Антология мировой философии. В 4-х т. - Т.2. -М.,1970.
4. Фромм Э. Бегство от свободы. - М., 1990.
5. Фукуяма Ф. Конец истории. - "Вопросы философии", № 3, 1990;

6. Хайек Ф.А. Общество свободных. - Лондон, 1990.
7. Хантингтон С. Политический порядок в меняющихся обществах. – М.: прогресс-Традиция, 2004. – 480с.
8. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? - "Полис", № 1, 1994, с.33-57.
9. Херман М. Дж. Стили лидерства и формирование высшей политики// Полис.- 1991.- №1.
10. Хютшер А. Мыслители нашего времени: справочник по философии Запада 20 в. - М., 1994.
11. Цебелис Д. В защиту теории рационального выбора // Современная сравнительная политология. Хрестоматия. - М.: Московский общественный научный фонд, 1997. – С. – 52 – 83.
12. Цицерон. Диалоги. О государстве. О законах. - М., 1966.
13. Чанышев А.Н. Аристотель. - М., 1967.
14. Чилкот Р. Теории сравнительной политологии. В поисках парадигмы / пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, Издательство «Весь Мир», 2001. – 560с.
15. Easton D. The Political System: An Inquiry into the State of Political Science. – New York, 1953.

Интернет ресурсы:

ЖУРНАЛИ:

1. Comparative Politics – <http://web.gc.cuny.edu/jcp/index.htm>
2. Comparative Political Studies – <http://www.sagepub.co.uk>
3. European Journal of Political Research – <http://www.wkap.nl/prod/j/0304-4130>
4. The Journal of Politics, Texas University – <http://www.utexas.edu/utpress/journals/jjop.html>
5. World Politics, Princeton University – http://muse.jhu.edu/journals/world_politics/
6. Political Science, Stanford University – <http://polisci.annualreviews.org/>
7. American Political Science Review, Michigan University <http://www.ssc.msu.edu/~apsr/>
8. The Journal of Conflict Resolution, Yele University <http://www.yale.edu/unsy/jcrhome1.htm>
9. Electoral Studies - <http://www.psci.unt.edu/es/index.htm>
10. Democratisation – <http://www.frankcass.com/jnls/index2.htm>
11. Journal of Democracy – <http://www.journalofdemocracy.org/jod.htm>

Інформаційні матеріали бібліотеки по забезпеченню навчальними підручниками (посібниками) з дисципліни

1.	Сравнительное избирательное право	[Текст] : учебное пособие / ред. В.В. Маклаков.	М. : Норма, 2003. - 208 с.	1
2.	Конституционное государственное право зарубежных стран	[Текст] : курс лекций / М.Ф. Чудаков.	Минск : Харвест, 1998. - 784 с	1
3.	<u>Почепцов, Георгий</u>	[Текст] / Г.Г.	Киев :	15

	Георгиевич. Имидж и выборы. Имидж политика, партии, президента	Почепцов.	Адеф- Украина, 1997. - 140 с.	
4.	Новейшие политические партии и течения в СССР(документы и материалы)	[Текст] : научное издание / Под общ.ред. Б.Ф. Славина. -	М. : [б. в.], 1991. - 660 с.	1
5.	<u>Беспалов, Н. Е.</u> Политические партии России и Украины	[Текст] : краткий исторический справочник / Н.Е. Беспалов, В.И. Масальский, Г.Я. Пономаренко. -	Донецк : Облуправле ние по печати, 1991. - 73 с.	1
6.	Политические партии	[Текст] : справочное издание / сост. и общ. ред. В.В. Загладина, Г.А. Киселева.	Москва : Политиздат, 1986. - 382 с.	1
7.	История Всесоюзной Коммунистической парт ии (большевиков)	[Текст] : краткий курс под редакцией комиссии ЦК ВКП(б). Одобрен ЦК ВКП(б). 1938.	М. : Госполитиз дат, 1938. - 352 с.	1
8.	<u>Юдин, Ю.</u> Политические партии и право	[Текст] / Ю. Юдин.	М. : ФОРУМ - ИНФРА-М, 1998. - 288 с.	1
9.	<u>Ясірова, Юлія Федорівна.</u> Партійна система Республіки Кіпр в умовах євроінтеграції	[Текст] : дис. . канд. політ. н. / Ю. Ф. Ясірова. -	Маріуполь : [б. в.], 2017. - 238 с.	1
10.	<u>Светлакова, Марія Андріївна.</u> Сучасна партійна систем а Італії: політологічний аналіз	[Текст] : дис. . канд. політ. н. / М. А. Светлакова.	- Маріуполь : [б. в.], 2016. - 207 с.	1
11.	Партійна система сучасної України:	[Текст] : матеріали міжнародної науково-	К. : ІПІЕНД ім. І.Ф.	1

<p>еволюція, тенденції та перспективи розвитку</p>	<p>практичної конференції. 24-25 листопада 2011р. / редкол. В.М. Геєць, О.С. Онищенко, Ю.А. Левенець та ін.</p>	<p>Кураса НАН України, 2012. - 588 с.</p>	
<p>12. Политические партии США в новое время</p>	<p>[Текст] : монография / под ред. Н. В. Савичева.</p>	<p>Москва : Изд-во Московского ун-та, 1981. - 264 с</p>	<p>1</p>
<p>13. Политические партии современной Африки</p>	<p>[Текст] : справочник / отв. ред. А. А. Громыко.</p>	<p>Москва : Наука. Главная редакция восточной литературы, 1984. - 223 с</p>	<p>1</p>